

Наталія Щербакова

кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри цивільного права і процесу
Донецького національного університету
імені Василя Стуса
(Вінниця, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0278-0170>
Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/ACD-8632-2022>
sherbakova@donnu.edu.ua

DOI: 10.33498/Юш-2022-04-047

УДК 346.2+347.191.6+347.72.04

ПРАВОВА ПРИРОДА РЕОРГАНІЗАЦІЙНИХ ДОГОВОРІВ ПРИ ЗЛИТТІ/ПРИЄДНАННІ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ, ЯКІ НАЛЕЖАТЬ ДО ОБ'ЄДНАННЯ КАПІТАЛІВ*

АНОТАЦІЯ. Одним зі способів забезпечення стійкого існування суб'єктів господарювання, зокрема господарських товариств, можливості бути конкурентоспроможними на відповідному ринку виробництва товарів, виконання робіт, надання послуг є оптимізація їх організаційної структури. Досягти такого результату можливо за допомогою застосування реорганізаційних процедур в одній із форм, зокрема форм укрупнення бізнесу (злиття, приєднання). Однією із підстав виникнення реорганізаційного правідношення між господарськими товариствами є відповідні договірні конструкції – реорганізаційні договори (договори про злиття/приєднання). У законодавстві такі види договорів врегульовані фрагментарно, зокрема на законодавчому рівні у спеціальних законах України: “Про акціонерні товариства”, “Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю”, “Про банки і банківську діяльність”) та на підзаконному рівні – у Порядку здійснення емісії та реєстрації випуску акцій акціонерних товариств, які створюються злиттям, поділом, виділом чи перетворенням або до яких здійснюється приєднання. Договір-на природа реорганізаційних відносин зі злиття та приєднання господарських товариств визнається і в правовій доктрині. Втім, галузева приналежність і правова природа договорів про злиття/приєднання зазначається науковцями по-різному.

Метою статті є доопрацювання теоретико-методологічних засад розвитку таких правових конструкцій, як реорганізаційні договори при злитті/приєднанні господарських товариств, які належать до об'єднання капіталів, визначення їх правової природи та встановлення галузевої приналежності.

У статті проаналізовано чинне законодавство, яке регулює договірні відносини зі злиття та приєднання під час укладання відповідних договорів між господарськими товариствами, які відносяться до об'єднання капіталів. Досліджені різні підходи щодо правової природи та галузевої приналежності договорів про злиття (приєднання) господарських товариств через відмежування від суміжних за своєю метою та змістом договорів, таких як: договори про спільну діяльність (договори просто-

* У цьому дослідженні аналізуються реорганізаційні договірні відносини (під час злиття/приєднання), що виникають між господарськими товариствами, які належать до об'єднання капіталів (домінуючі майнові елементи): акціонерні товариства, товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю.

© Наталія Щербакова, 2022

го товариства), договори про створення господарського товариства, установчі договори. Проведено аналіз законодавства зарубіжних країн (Європейського Союзу, Німеччини, США, Великої Британії) щодо питань змісту, порядку укладання договорів про злиття/приєднання господарських товариств.

Обґрунтовано, що таким правовим конструкціям, як реорганізаційні договори при злитті/приєднанні господарських товариств, які належать до об'єднання капіталів (договори про злиття/приєднання акціонерних товариств, договори про припинення товариства), притаманні певні кваліфікуючі ознаки, які відрізняють ці види договорів від інших суміжних договорів, таких як: договори про спільну діяльність (договори простого товариства), договори про створення господарського товариства, установчі договори, та дозволяють відносити їх до господарсько-правових договорів.

Доведено, що кваліфікуючими ознаками договорів про злиття/приєднання господарських товариств є: спеціальний суб'єктний склад – господарські товариства; мета – координація дій суб'єктів, спрямована на забезпечення проведення реорганізації через злиття/приєднання господарських товариств; складний (двородовий) об'єкт: а) узгоджені дії сторін (господарських товариств), спрямовані на забезпечення проведення комплексу реорганізаційних заходів щодо передачі майна від правопередників до правонаступника з метою зміцнення існуючого положення суб'єкта на ринку та б) єдиний (майновий) комплекс; обмеження свободи договору правовими нормами; характер договору – організаційно-управлінський.

Встановлено, що визначення кваліфікуючих ознак реорганізаційних договорів при злитті/приєднанні господарських товариств (договорів про злиття/приєднання акціонерних товариств, договорів про припинення товариств) дасть змогу впорядкувати правове регулювання процесів реорганізації; сприятиме відмежуванню цих договорів та відображенню загальних ознак з іншими договорами загальноцільового типу, конкретизації поведінки господарських товариств; слугуватиме гарантією захисту законних прав та інтересів учасників (акціонерів), кредиторів і, власне, господарських товариств.

Ключові слова: реорганізаційний договір; господарські товариства; господарсько-правовий договір; договір про злиття (приєднання) акціонерних товариств; договір про припинення товариства; організаційний договір; правонаступництво; єдиний (майновий) комплекс.

Одним зі способів забезпечення стійкого існування суб'єктів господарювання, зокрема господарських товариств, можливості бути конкурентоспроможними на відповідному ринку виробництва товарів, виконання робіт, надання послуг є оптимізація їх організаційної структури. Досягти такого результату можливо за допомогою застосування реорганізаційних процедур в одній із форм, зокрема форм укрупнення бізнесу (злиття, приєднання).

Однією із підстав виникнення реорганізаційного правідношення між господарськими товариствами є відповідні договірні конструкції – реорганізаційні договори (договори про злиття/приєднання). У законодавстві такі види договорів врегульовані фрагментарно, зокрема на законодавчому рівні у спеціальних законах України: при злитті та приєднанні

акціонерних товариств (далі – АТ) такою договірною конструкцією є *договір про злиття/приєднання АТ* (ч. 1 ст. 81 Закону України “Про акціонерні товариства” (далі – Закон про АТ)¹; при злитті та приєднанні товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю (далі – ТОВ, ТДВ) – *договір про припинення товариства* (ст. 53 Закону України “Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю” (далі – Закон про ТОВ та ТДВ)²), при злитті та приєднанні банків – угода про злиття або приєднання (статті 28, 29 Закону України “Про банки і банківську діяльність”³) та на підзаконному рівні – пункти 9, 10 розділу I Порядку здійснення емісії та реєстрації випуску акцій акціонерних товариств, які створюються шляхом злиття, поділу, виділу чи перетворення або до яких здійснюється приєднання (далі – Порядок)⁴.

Теоретичними питаннями, які стосуються як реорганізації, так і окремих форм її проведення, приділено чимало уваги. Серед науковців, які займалися такою проблематикою, варто назвати дослідження О. Беляневич, О. Вінник, А. Єфименка, Ю. Жорнокуй, О. Кібенко, В. Кравчука, І. Кучеренко, В. Саветчук, І. Спасибо-Фатєєвої, Ю. Юркевича та інших. Водночас у правовій доктрині відсутній уніфікований підхід до визначення правової природи та галузевої приналежності договорів про злиття/приєднання АТ, договорів про припинення товариства, що зумовлюють доцільність продовження наукового пошуку в межах зазначеної проблематики.

Метою дослідження є доопрацювання теоретико-методологічних засад розвитку таких правових конструкцій, як реорганізаційні договори при злитті/приєднанні господарських товариств, які належать до об’єднання капіталів, визначення їх правової природи та встановлення галузевої приналежності.

Під час здійснення укрупнення бізнесу через злиття або приєднання господарські товариства, які належать до об’єднання капіталів (АТ, ТОВ, ТДВ), укладають відповідні реорганізаційні договори. Обрання саме таких видів господарських товариств не є випадковим, оскільки, по-перше, реорганізаційні процеси, зокрема через злиття/приєднання, є більш затребуваними серед товариств, які належать до об’єднання капіталів, по-друге, за своєю організаційно-правовою формою є більш ускладненими з точки зору здійснення поточної діяльності, як то: емісія

¹ Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 50. Ст. 384.

² Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 6 лютого 2018 р. № 2275-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 13. Ст. 69.

³ Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 5. Ст. 30.

⁴ Про затвердження Порядку здійснення емісії та реєстрації випуску акцій акціонерних товариств, які створюються шляхом злиття, поділу, виділу чи перетворення або до яких здійснюється приєднання: Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України від 9 квітня 2013 р. № 520. *Офіційний вісник України*. 2013. № 41. Ст. 1493.

акцій, обіг цінних паперів, порядок виплати дивідендів; формування статутного капіталу вкладками учасників, тощо. Напевно саме тому для цих видів господарських товариств при злитті/приєднанні передбачені відповідні договірні конструкції. Що стосується інших видів господарських товариств, які належать до об'єднання осіб, повних і командитних товариств, то чинне законодавство не передбачає відповідного правового регулювання цих відносин під час здійснення злиття/приєднання, а отже, відповідні договірні конструкції за аналогією закону можуть бути застосовані і щодо цих видів товариств. Так, відповідно до ч. 1 ст. 81 Закону про АТ договір про злиття/приєднання АТ повинен містити такі умови: 1) повне найменування та реквізити кожного товариства, що бере участь у злитті, приєднанні; 2) порядок і коефіцієнти конвертації акцій та інших цінних паперів, а також суми можливих грошових виплат акціонерам; 3) відомості про права, які надаватимуться підприємницьким товариством – правонаступником власникам інших, крім акцій, цінних паперів товариства, діяльність якого припиняється внаслідок злиття, приєднання та/або перелік заходів, які пропонується вжити стосовно таких цінних паперів; 4) інформацію щодо запропонованих осіб, які стануть посадовими особами товариства у підприємницькому товаристві – правонаступнику після завершення злиття/приєднання та запропоновані до виплати таким особам винагороди чи компенсації; 5) порядок голосування на спільних загальних зборах акціонерів товариств, що беруть участь у злитті/приєднанні.

Зі свого боку згідно з ч. 1 ст. 53 Закону про ТОВ та ТДВ товариства, які беруть участь у припиненні, можуть укласти договір про припинення, який визначатиме: 1) умови передачі майна, прав та обов'язків юридичним особам – правонаступникам; 2) розмір часток кожного учасника у статутному капіталі кожної юридичної особи – правонаступника або коефіцієнти конвертації часток в акції (якщо правонаступниками є АТ); 3) склад органів юридичних осіб – правонаступників та інші умови припинення.

У науковій літературі (Н. Щербакова⁵, Ю. Жорнокуй⁶, Ю. Юркевич⁷, В. Саветчук⁸) визнається договірна природа реорганізаційних відносин зі злиття та приєднання господарських товариств, однак їхня галузева приналежність і правова природа договорів про злиття/приєднання визначається науковцями неоднаково. Існують різні точки зору щодо

⁵ Н. Щербакова, 'Поняття та правова природа договорів про злиття та приєднання господарських товариств' (2006) 4 Вісник господарського судочинства 209-16.

⁶ Ю. Жорнокуй, 'Окремі питання договорів про реорганізацію юридичної особи' [2016] 3 (74) Вісник ХНУВС 195-204.

⁷ Юркевич Ю., 'Договірні форми об'єднань фізичних та юридичних осіб у цивільному праві України' (дис д-ра юрид наук, 2017) 270-1.

⁸ В. Саветчук, 'Правове регулювання злиття та приєднання юридичних осіб за правом України та Європейського Союзу' (дис канд юрид наук, 2018) 135.

правової природи таких договорів. Одні автори вважають, що договори про злиття/приєднання є різновидами договору простого товариства, або – підкреслюють схожість, але не тотожність таких договорів. Інші – зокрема І. Спасибо-Фатеева, зазначають, що договори про злиття “виконують роль” установчих договорів, деякі – вказують на самостійність договорів про злиття/приєднання (І. Кучеренко, Ю. Жорнокуй).

Прибічники визнання договорів про злиття/приєднання різновидом договору про спільну діяльність (договору простого товариства) стверджують, що сторони в договорах про злиття/приєднання зобов’язуються спільно діяти для досягнення певної загальної мети, як і в договорі про спільну діяльність (договорі простого товариства). Загальну мету сторін договору під час проведення злиття вбачають у створенні нової юридичної особи (правонаступника) та передачі активів та пасивів знову утвореній юридичній особі, а під час проведення приєднання – в припиненні юридичної особи, яка приєдналася, та передачі всіх майнових і немайнових прав та обов’язків юридичній особі, яка здійснює приєднання.

Однак навряд чи можливо погодитися із таким баченням сутності договорів про злиття/приєднання за певних причин.

По-перше, у договорі про злиття створюється новий суб’єкт (юридична особа), тоді як в договорі про спільну діяльність (договорі простого товариства) учасники зобов’язуються спільно діяти для досягнення певної мети без створення юридичної особи (ч. 1 ст. 1130 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України)⁹).

По-друге, за договорами про злиття/приєднання внесення вкладів не відбувається, не виникає й спільного майна учасників, на відміну від договору простого товариства, в якому учасники вносять вклади в спільну діяльність (спільне майно) (ст. 1133 ЦК України). Майно, яке належало одним юридичним особам, за договорами про злиття/приєднання повністю переходить до іншої юридичної особи та стає власністю останньої, тоді як у договорі про спільну діяльність виникає спільна часткова власність (ч. 1 ст. 1134 ЦК України).

По-третє, договори про злиття/приєднання опосередковують перехід всього комплексу прав та обов’язків від однієї юридичної особи до іншої. Інакше кажучи, має місце універсальне правонаступництво. Вказана особливість досліджуваних договорів є несумісною із договором про спільну діяльність (договором простого товариства), який за будь-яких обставин не є підставою для виникнення універсального правонаступництва. Крім того, перехід від одного суб’єкта до іншого всього комплексу прав та обов’язків повинен був би означати припинення договору про

⁹ Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. Ст. 461.

спільну діяльність, оскільки його стороною залишився би тільки один учасник.

І, врешті-решт, договори про злиття (приєднання) автоматично припиняються з моменту державної реєстрації знову утвореного суб'єкту (при злитті) чи з моменту державної реєстрації внесення змін до установчих документів господарського товариства, до якого відбулося приєднання (при приєднанні). Водночас договір про спільну діяльність укладається для встановлення довготривалих партнерських відносин¹⁰ та припиняється закінченням строку дії договору, досягненням спільної господарської мети, або у зв'язку з настанням обставин, за яких досягнення мети стає неможливим¹¹.

Представники другої точки зору, які визнають, що договір про злиття є різновидом договору про створення господарського товариства, підкреслюють їх головну схожість: договір про злиття, як і договір про створення господарського товариства, втрачає свою силу з моменту державної реєстрації товариства як юридичної особи, тобто із досягненням сторонами визначеної в договорі мети.

Проте слід зазначити, що між цими договорами існують сутнісні відмінності, зокрема – їх суб'єктний склад. Сторонами договору про створення товариства виступають фізичні та/або юридичні особи, які, уклавши такий договір, набувають у результаті його виконання статус і права учасників знову утвореного товариства. Навряд чи доцільно беззастережно приписувати створенню у формі реорганізації все, що притаманно заснуванню юридичної особи. Вбачається, що саме відсутність такої постаті, як засновник, є однією з відмінних рис злиття як самостійної форми створення колективних суб'єктів, а також приєднання, при якому новий суб'єкт права не виникає. Слово “засновник” походить від лат. *constitutor, conditor* – творець, засновник¹², той, хто заснував що-небудь, поклав початок чомусь; засновник якої-небудь установи¹³. Це логічно, оскільки реорганізація – це не початковий процес, а продовження історії вже існуючих господарських товариств.

Головна відмінність договору про злиття/приєднання від договору про створення полягає у тому, що правовим результатом договорів про злиття/приєднання господарських товариств є перехід всього комплексу прав та обов'язків сторін, що не притаманно договору про створення господарського товариства. В останньому – сторони передають тільки частину свого майна, яке за законом може бути передано як вклад для

¹⁰ В Резнікова, ‘Правове регулювання спільної діяльності в Україні’ (дис канд юрид наук, 2006) 97.

¹¹ В Резнікова, ‘Правове регулювання спільної діяльності в Україні’ (автореф дис канд юрид наук, 2006) 6.

¹² *Українсько-давньогрецько-латинський словник* (Бойко Н, Миронова В уклад, 2-ге вид, допов, Київський університет 2012) 74.

¹³ *Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250 000* (Бусел В уклад та голов ред, Перун 2005) VIII, 423.

формування статутного капіталу створюваної організації. Інша частина майна залишається у власності засновників, і тим самим учасник договору про створення захищає свій фінансовий стан, зменшує ризик неотримання доходів від вкладеного майна, зокрема й у зв'язку із боргами заснованої організації. Крім того, відрізняються і правові наслідки виконання за цими договорами. Сторони договору про злиття (господарські товариства) після створення нового господарського товариства припиняють своє існування. Сторонами договору про приєднання виступають теж господарські товариства, але одне господарське товариство, яке приєднується, припиняє своє існування, а інше – продовжує своє існування, але вже у зміненому вигляді. Водночас сторони договору про створення господарського товариства продовжують своє існування, згодом отримуючи додатковий елемент свого статусу – стають засновниками створеного господарського товариства.

Іншої позиції додержується І. Спасибо-Фатеєва¹⁴, яка зазначає, що договір про злиття АТ “виконує роль” договору про заснування АТ¹⁵. І це цілком виправдано, якщо виходити із функцій установчого договору. Визнаючи обґрунтованість спільності ролі установчого договору та договору про злиття, не можна не вказати на їх відмінні риси.

По-перше, раніше мету договору про заснування становило створення юридичної особи. З досягненням вказаного результату дія установчого договору не припинялася, він продовжував існувати для внутрішнього регулювання відносин між засновниками і після створення юридичної особи на весь період її існування. Договори про злиття/приєднання діють тільки до державної реєстрації нової юридичної особи (при злитті) або до внесення змін в установчі документи (при приєднанні).

По-друге, прослідковується різниця і між суб'єктами досліджуваних договорів. В установчому договорі суб'єктами (засновниками) виступають фізичні та/або юридичні особи. У договорах про злиття/приєднання – два або більше господарських товариства, що реорганізуються.

Наведені аргументи дають змогу підтримати позицію І. Кучеренко, що ці договори мають більше відмінних, ніж спільних рис¹⁶. Ось чому в науковій літературі договори про злиття/приєднання) справедливо відносять до договорів четвертої групи (Н. Щербакова¹⁷, Ю. Жорнокуй¹⁸, Ю. Юркевич¹⁹), які в останні роки запропоновано виділити як договори

¹⁴ Аналізуючи установчий договір АТ, І. Спасибо-Фатеєва мала на увазі договір засновників про створення товариства, який тоді, до набуття чинності ЦК України та ГК України, визнавався одним із установчих документів.

¹⁵ І. Спасибо-Фатеєва, ‘Проблеми реорганизации акционерных обществ’ (1999) 5 Підприємництво, господарство і право 6.

¹⁶ І. Кучеренко, *Організаційно-правові форми юридичних осіб* (Аста 2004) 60.

¹⁷ Н. Щербакова, *Правовое регулирование слияния и присоединения хозяйственных обществ* (Вебер 2007) 77.

¹⁸ Жорнокуй (н 6) 202.

¹⁹ Юркевич (н 7) 270–1.

загальноцільового типу поряд із трьома сформованими та визнаними: 1) договори про передачу майна; 2) договори на виконання робіт; 3) договори на надання послуг. У цьому контексті слід зазначити, що саме наявність спільної (єдиної) мети в договорах про злиття/приєднання дає змогу включити їх до самостійної договірної групи²⁰, і, як справедливо зазначає Ю. Муравська, де договори злиття та приєднання співвідносяться між собою як різновиди одного і того ж договірної типу²¹.

Також варто наголосити, що в науковій літературі²² вже зазначалося, що вчені виділяють і різні цілі, які мають на меті сторони договорів про злиття (приєднання):

- тільки створення та припинення юридичних осіб, які не зачіпають поточну діяльність;

- створення учасниками договору про злиття нового суб'єкта (при злитті) та придбання господарським товариством, до якого відбувається приєднання, цілісного майнового комплексу іншого господарського товариства (при приєднанні), а також передача правонаступнику активів та пасивів господарських товариств, що реорганізувалися;

- забезпечення проведення реорганізації юридичних осіб, яка опосередковує процедуру універсального правонаступництва;

- захист прав суб'єктів реорганізаційних правовідносин (господарських товариств, що реорганізуються, та учасників) від можливих зловживань і правопорушень із боку контрагентів реорганізаційного договору; та взаємне багатостороннє врегулювання всіх істотних умов, на яких буде здійснюватися реорганізація.

Вважаємо, що договорам про злиття/приєднання притаманні не різні цілі, а одна мета, яку і можна вважати загальною метою реорганізаційних договорів – забезпечення проведення реорганізації, а, відповідно, і є метою координація дій з її проведення. Водночас навряд чи така координація здійснюється виключно тільки для передачі всього комплексу прав і зобов'язань, оскільки менш затратно придбати цілісний майновий комплекс, ніж провести реорганізацію, і не завжди результатом реорганізації є саме збільшення активів. Правова мета в цьому контексті буде спрямована на досягнення економічної цілі, яка закладена в основі цих договорів і полягає у зміцненні позиції товариства, що реорганізується, на відповідному ринку товарів, робіт, послуг. Такого результату можна досягти не тільки зміцненням позиції господарюючого суб'єкта завдяки збільшенню активів господарських товариств, що реорганізуються, а й завдяки розширенню ринку збуту, диверсифікації виробництва, змі-

²⁰ Н Шербакова, 'Правове регулювання злиття та приєднання господарських товариств' (дис канд юрид наук, 2006) 92.

²¹ Ю Муравська, 'Правова природа реорганізаційних договорів' (2009) 50 Актуальні проблеми держави і права 443.

²² Шербакова (н 5) 209–11.

щення конкурентів із ринку тощо. Врешті-решт, все це призводить до досягнення так званого позитивного економічного ефекту, який в економіці прийнято називати синергією²³, та чим вище рівень отриманого прибутку, тим ефективніше використовується майно²⁴. Отже, метою договорів про злиття/приєднання є координація дій суб'єктів, спрямована на забезпечення проведення реорганізації через злиття/приєднання господарських товариств.

Крім того, слід зазначити, що за природою правових зв'язків договори про злиття/приєднання можна віднести до організаційних (Г. Знаменський²⁵, С. Мілаш²⁶, О. Беляневич²⁷), які мають елементи управлінського характеру. Як зазначає С. Мілаш, договори про реорганізацію слід відносити до організаційних договорів (врегульовані правом суспільні відносини між чітко визначеними суб'єктами з приводу сумісної організації, координації процесу їхньої взаємодії та/або співробітництва протягом тривалого часу у певній галузі), оскільки цей договір визначає порядок реорганізації у формі злиття, приєднання тощо, поряд із цим встановлює зобов'язання юридичних осіб у процесі здійснення реорганізації²⁸. Під організаційним договором необхідно розуміти таку домовленість сторін, які самі собою не змінюють правовий режим того чи того майна, а спрямовані на встановлення принципів взаємовідносин, ділових зв'язків, укладення договору у майбутньому (узгоджують взаємні обов'язки щодо реалізації складної процедури реорганізації: обмін інформацією, проведення спільних зборів учасників чи акціонерів, підготовку необхідних документів, закріплення у реорганізаційних договорах обов'язку утримуватися від інших домовленостей без згоди іншої сторони). Саме це дає підстави відносити реорганізаційні договори при злитті та приєднанні до господарсько-правових договорів, які мають організаційно-управлінський характер, вказуючи на предмет – здійснення спільних дій сторін щодо проведення процедури реорганізації.

Порівнюючи із нормами чинного законодавства щодо правової природи та змісту договорів про злиття/приєднання (в АТ) та договорів

²³ Термін "синергія" (*synergy*), як правило, асоціюється із фізикою, а не з економікою чи фінансами. Цей термін відноситься до типу взаємодій, які відбуваються, коли дві речовини чи фактори дають разом більший ефект, ніж сума двох незалежних складових. Наприклад, у хімії дія синергії проявляється, коли дві речовини, поєднуючись, дають більш сильний ефект, аніж сумарний результат їх незалежної взаємодії. Інакше кажучи, синергією називається феномен, коли $2+2=5$. При злитті це означає здатність об'єднаної корпорації бути більш прибутковою, аніж окремі її частини або компанії, які об'єднуються. Виокремлюють два види синергії: операційну та фінансову. Операційна синергія (*operating synergy*) проявляється у збільшенні доходів та зменшенні витрат. Фінансова синергія (*financial synergy*) – можливість зниження затрат на капітал задяки об'єднанню однієї чи більше компаній (Gaughman P, *Mergers, acquisitions and corporate restructurings* (Wiley 2017) 154–64).

²⁴ В Устименко, 'Формирование собственности территориальной громады и ее влияние на функционирование городского хозяйства' (2003) 3 Экономика и право 48.

²⁵ Г Знаменский, *Хозяйственный механизм и право* (Мамутов В отв ред, Наукова думка 1988) 160.

²⁶ В Мілаш, *Перспективи модернізації договірних правовідносин у сфері господарювання* (ХНУМГ 2014) 36.

²⁷ О Беляневич, *Господарське договірне право України (теоретичні аспекти)* (Юрінком Інтер 2006) 592.

²⁸ Мілаш (н 26) 36.

про припинення (у ТОВ/ТДВ), то в *зарубіжному законодавстві*, зокрема у *праві Європейського Союзу* (далі – ЄС), проєкт умов злиття/приєднання розробляють спеціальні адміністративні органи або органи управління компаній, що беруть участь у реорганізації, який повинен містити такі складові: а) вид, назва та зареєстрований офіс кожної з компаній, що беруть участь у злитті; б) пропорція обміну акцій та сума будь-якої грошової виплати; с) умови стосовно розподілу акцій компанії, що придбаває; d) дата, з якої володіння такими акціями дає право власникам на участь у прибутках, і будь-які особливі умови, що впливають на це право; е) дата, з якої операції придбаної компанії повинні розглядатися для цілей бухгалтерського обліку як операції компанії, що придбаває; f) права, надані компанією, що придбаває, власникам акцій, що передбачають спеціальні права, та власникам відмінних від акцій цінних паперів, або запропоновані щодо них заходи; g) будь-яка особлива перевага, надана експертам, зазначеним у ст. 96 (1), та членам адміністративних, керівних, наглядових чи контрольних органів компаній, що беруть участь у злитті (ч. 2 ст. 91, ч. 2 ст. 109 Директиви Європейського Парламенту і Ради ЄС 2017/1132 від 14 червня 2017 р. щодо деяких аспектів корпоративного права (кодифікації)²⁹). При цьому слід зазначити, що законодавство держави-члена не повинне обов'язково передбачати вимогу затвердження злиття загальними зборами компанії, якщо виконано умови, передбачені ст. 94, у відповідні строки: а) здійснено опублікування стосовно компанії, що реорганізується через злиття/приєднання; б) акціонери ознайомлені з *документами* (проєкт умов злиття; річна фінансова звітність і річні звіти компаній; бухгалтерський звіт; у відповідних випадках звіти адміністративних органів або органів управління компаній та письмовий звіт експертів); с) один чи більше акціонерів компанії, що реорганізується через злиття/приєднання, що володіють мінімальною часткою в підписному капіталі, мають право вимагати скликання загальних зборів компанії для ухвалення рішення щодо затвердження злиття (така мінімальна частка не може бути встановлена у розмірі більше 5 %). Розглянемо детальніше.

У *Німеччині* – правління товариств, які беруть участь у злитті/приєднанні укладають попередній договір про злиття, який визнається укладеним тільки після його схвалення на загальних зборах учасників, при цьому в договорі про злиття має міститися установчий договір і статут нового суб'єкта права. Відповідно до Закону Федеративної Республіки Німеччина про акціонерні корпорації³⁰ 1965 р. (п. 2 ст. 16, п. 2 ст. 17,

²⁹ Directive (EU) 2017/1132 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 relating to certain aspects of company law <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT?uri=CELEX%3A32017L1132#d1e3917-46-1>> (accessed: 14.04.2022).

³⁰ German Stock Corporation Act (Aktiengesetz) as of September 6, 1965 <<http://www.nortonrosefulbright.com/knowledge/publications/147034/germanstock-corporation-act-aktiengesetz>> (accessed: 25.03.2022).

п. 2 ст. 37) досліджувані договори визначають порядок та умови злиття/приєднання, а також порядок і умови конвертації акцій корпорацій, які зливаються/приєднуються, в акції корпорації, яка створюється чи до якої здійснюється приєднання. Крім того, договір про злиття може визначати, а договір про приєднання повинен визначати порядок голосування на спільних загальних зборах акціонерів корпорацій, що реорганізуються. Зі свого боку Закон про реорганізацію 1994 р. (*Transformation Act (Umwandlungsgesetz) as of October 28, 1994*)³¹ також закріплює перелік умов (§ 5, 37), які повинні міститися у договорі злиття, вказує на його форму – нотаріально посвідчена та порядок затвердження сторонами³².

У США (§11.01, §11.02, §11.06, chapter 11 “*Merger and Share Exchange*” of *Model Business Corporation Act*³³ – Модельного закону про підприємницькі корпорації 1969 р.) особливості реорганізації корпорацій полягають у тому, що вищим органом управління будь-якої корпорації є рада директорів, і саме вона ухвалює рішення про реорганізацію в тій або тій формі, затверджує проект договору про злиття або приєднання, про викуп активів, затверджує план реорганізації. Загальні збори акціонерів тільки схвалюють (або не схвалюють) усі перераховані документи й рішення. Реорганізація не проводиться у разі, якщо документи не схвалено.

Діяльність корпорацій останніх десятиріч у США свідчить про те, що зазвичай корпорації оформлюють свої реорганізаційні відносини під час проведення злиття/приєднання за допомогою таких правових документів, які мають назву “*Agreement and Plan of Merger*”³⁴ (“Договір та план злиття”), що за своїм змістом містять елементи не стільки майнового, скільки організаційного (процедурного) характеру.

У Великій Британії відповідно до *Companies Act 2006* р.³⁵ (Закон про компанії 2006 р.) для проведення злиття має бути розроблений проект договору (§ 905), умови якого підлягають опублікуванню та схваленню акціонерами компаній, що беруть участь у злитті (§ 906, § 907). Директори кожної з компаній, що беруть участь у злитті, зобов’язані надати пояснювальну доповідь (§ 908), висновок експертів (§ 909). Крім того, треба зазначити, що сторонами реорганізаційного договору виступають не тільки юридичні особи, а й їх акціонери та кредитори. При цьому слід відзначити, що в праві Англії відсутній принцип універсального правонаступництва, а отже, це позбавляє можливості розглядати реорганіза-

³¹ Transformation Act (Umwandlungsgesetz) as of October 28, 1994 <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_umwg/index.html> (accessed: 15.04.2022 p.).

³² Dieter Beinert, *Corporate Acquisitions and Mergers in Germany* (Second Edition 1997) 46.

³³ Model Business Corporation. 3rd Edition, Adopted by the Committee on Corporate Laws of the Section of Business Law with support of the American Bar Foundation <http://www.lexisnexis.com/documents/pdf/20080618091347_large.pdf> (accessed: 14.04.2022).

³⁴ Merger Agreements (FindLaw) <<https://corporate.findlaw.com/contracts/planning/merger>> (accessed: 14.04.2022).

³⁵ *Company Law* (Keith Walmsley consultant editor, 16 edition, LexisNexis 2002) 2913.

цію юридичних осіб через злиття і приєднання як самостійного правового інструменту укрупнення господарюючих суб'єктів.

Отже, аналіз законодавства зарубіжних країн дає змогу зробити висновки про те, що за своїм змістовним навантаженням договори про злиття/приєднання містять у собі узгоджені дії сторін (корпорацій/компаній) щодо проведення реорганізаційних процедур як майнового, так і організаційного спрямування.

Аналізуючи договірні відносини, які складаються у процесі реорганізації, необхідно враховувати, що господарські товариства вільні в обранні як юридичної форми ведення бізнесу, так і юридичних форм укрупнення, збільшення своєї господарської потужності, якими є злиття та приєднання, а також самостійно визначають умови проведення злиття та приєднання. Втім, не варто забувати й про те, що законом встановлюються певні обмеження під час здійснення процесів злиття та приєднання поряд з обмеженням суб'єктного складу договорів про злиття/приєднання.

Так, при злитті та приєднанні господарських товариств законом може бути передбачено одержання згоди відповідних органів державної влади на їх проведення (ч. 2 ст. 106 ЦК України, абзац 3 ч. 1 ст. 80 Закону про АТ). Такими органами є органи Антимонопольного комітету України (далі – АМКУ), які покликані здійснювати державний контроль за проведенням злиття і приєднання (концентрацією) з метою запобігання монополізації товарних ринків, зловживанням монополюючим (домінуючим) становищем, обмеження конкуренції. Обов'язкове отримання дозволу від органів АМКУ згідно із ч. 1 ст. 24, ч. 2 ст. 22 Закону України “Про захист економічної конкуренції”³⁶ вимагається у разі перевищення відповідних порогових бар'єрів. До моменту надання такого дозволу учасники зобов'язані утримуватися від дій, які можуть призвести до обмеження конкуренції та неможливості відновлення початкового стану (ч. 5 ст. 24 аналізованого Закону). Фактично антимонопольне законодавство закріплює дозвільний характер злиття та приєднання. Господарське законодавство відмовилося від дозвільного порядку створення, а злиття є таким самостійним способом створення для господарських організацій, зокрема для господарських товариств. Такий порядок потребує відповідних витрат як часу, так і коштів, окрім того пороговий бар'єр навряд чи може бути небезпечним для конкуренції. Все це створює додаткові перешкоди для таких правових форм укрупнення бізнесу, як злиття та приєднання. Крім того, посилення конкуренції на зовнішніх ринках, глобалізаційні процеси в світовій економіці ставить перед багатьма господарюючими суб'єктами проблему ліквідності, конкурентоспроможності,

³⁶ Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 р. № 2210-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 12. Ст. 64.

капіталізації, а тому вбачається вкрай необхідним перегляд дозвільного порядку створення господарюючих суб'єктів через злиття і приєднання в антимонопольному законодавстві, наприклад, такий порядок міг би бути повідомним, як у разі створення господарської організації через заснування. Це дало би змогу, з одного боку, зняти штучні перешкоди для укрупнення господарських організацій, збільшуючи таким чином їх конкурентоспроможність, з другого – захистити публічні інтереси, отримав інформацію для здійснення державного контролю з метою припинення конкуренції та зловживання монополюючим становищем на ринку.

Вказані обмеження при злитті та приєднанні доводять справедливості твердження О. Беляєвич про те, що законодавчі обмеження договірної свободи пов'язані зі встановленням меж свободи підприємницької діяльності³⁷.

Найчастіше проводять процедури злиття і приєднання господарські організації, яким притаманні відповідні кваліфікуючі ознаки: 1) здійснення господарської діяльності з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг; 2) наявність у суб'єкта майна господарського призначення, відокремленого від майна інших суб'єктів господарювання та закріпленого за ним на відповідному правовому титулі (праві власності, праві господарського відання, праві оперативного управління, праві користування тощо); 3) наділення господарською правосуб'єктністю³⁸.

Дискусійним залишається питання про місце учасників реорганізованих господарських товариств у реорганізаційних відносинах. І. Спасибо-Фатеева вважає, що укладають договір про злиття самі АТ, акціонерами ж нового товариства виступають акціонери реорганізованих товариств³⁹.

Інші науковці справедливо відзначають: що якщо при злитті визнати засновниками реорганізовані організації, то їхні акціонери не будуть мати можливості зберегти свій статус у знову утвореній підприємницькій структурі. Водночас визнання засновниками акціонерів реорганізованих товариств навряд чи буде сумісно із тим, що АТ є власниками свого майна, яке передається третій особі – знову утвореній структурі. Розв'язати такі протиріччя автори пропонують за допомогою таких понять, як “абстрактний капітал” і “продуктивний капітал”: акціонери володіють правом власності на абстрактний капітал, а товариство є власником продуктивного капіталу. Таким чином, беручи до уваги рішення про реорганізацію, акціонери могли виступати не в ролі товариства – загальних зборів, а як власників абстрактного капіталу⁴⁰. Також у науковій літературі зазначається, що сторонами договору про злиття (приєднання)

³⁷ О. Беляєвич, *Господарський договір та способи його укладання* (Наукова думка 2002) 84–5.

³⁸ В. Щербина (заг ред), *Господарське право* (Юрінком Інтер 2001) 104.

³⁹ І. Спасибо-Фатеева, *Акціонерные общества: корпоративные правоотношения* (Право 1998) 164.

⁴⁰ Спасибо-Фатеева (н 39) 165.

виступають самі товариства, що реорганізуються⁴¹, і тут не виникає ніяких протиріч, оскільки виникнення нових юридичних осіб і припинення юридичних осіб, що реорганізуються, відбувається одночасно.

Викладене дає змогу зробити висновок про нетотожність суб'єктів реорганізаційного договору й учасників реорганізаційних відносин. Коло суб'єктів реорганізаційного правовідношення обмежується особами, які мають властивості юридичної особи. Стосовно учасників (акціонерів) можна говорити про дві форми участі в процесі реорганізації: по-перше, коли учасники приймають рішення про злиття чи приєднання, як члени загальних зборів; по-друге, коли приймають рішення про майбутнє членство в організації – правонаступнику. Водночас учасники (акціонери) не є сторонами договорів про злиття/приєднання.

Щодо предмету договору про злиття/приєднання у науковій літературі відсутня єдина думка з приводу того, що слід відносити до предмета договору про злиття/приєднання. Одні автори вважають, що предметом договорів про злиття/приєднання виступає цілісний майновий комплекс товариств, що реорганізуються. Інші – предметом договору називають юридичні значущі дії сторін договору із встановлення єдиного порядку здійснення реорганізаційних заходів⁴².

Предмет договору є об'єктом правовідношення, який, як відомо, є одним із найспірніших питань в юридичній науці. Всю множинність теорій об'єкту правовідносин можна об'єднати в два напрями: моністичне та плюралістичне. Представники першого напрямку визначають об'єкт правовідношення виключно за допомогою якоїсь однієї категорії, відстоюючи таким чином ідею єдності об'єкта. Найбільш розповсюджені дефініції об'єкта, які запропоновані в правовій літературі, у межах цього напрямку: “те, на що спрямовані права та обов'язки суб'єктів правовідносин”; “те, з приводу чого виникає правовідношення”; “те, на що правомочність та обов'язок здійснюють чи можуть здійснити свій вплив”; “поведінка людини, її діяльність”.

Представники плюралістичного підходу вказують на те, що єдиного об'єкта немає і бути не може, а існує достатня кількість явищ, які можуть виступати як у ролі об'єктів правовідносень, тобто відстоюють множинність сутностей, які відносяться до об'єктів правовідносень. Найбільш розповсюдженими серед цього напрямку є такі підходи: ‘у кожному правовідношенні існує два об'єкти – суспільне відношення, над яким височить правовідношення, і конкретне благо, з яким пов'язано його виникнення’; ‘об'єкт правовідносень включає в себе об'єкт двох рівней: об'єкт

⁴¹ Шербакова (н 5) 212.

⁴² Шербакова (н 17) 96.

правовідношення як дію чи поведінку зобов'язаної сторони (об'єкт першого рівня) та об'єкт цієї дії (об'єкт другого рівня)⁴³.

В. Єрмоленко вважає, що причина спорів щодо поняття об'єкта приховується в ототожненні авторами об'єкта права та об'єкта правовідношення, ці об'єкти не є тотожними. Об'єктом правовідношення слід вважати, на думку вказаного автора, матеріальні та нематеріальні блага, тоді як об'єктом права – діяльність, поведінку людей, спрямовану на освоєння матеріальних і нематеріальних благ для задоволення потреб⁴⁴.

У таких складних правовідносинах, як реорганізаційні, які виникають під час злиття та приєднання декількох суб'єктів господарювання – господарських товариств, також можна виділити складний (двохродовий) об'єкт. Об'єктом першого роду в договорах про злиття/приєднання (для АТ) / договорах про припинення товариства (для ТОВ/ТДВ) виступають узгоджені дії саме суб'єктів – господарських товариств, спрямовані на забезпечення проведення комплексу реорганізаційних заходів, зокрема й щодо передачі майна від правопередників до правонаступника.

У разі *реорганізації АТ через злиття/приєднання* ці дії спочатку мають свій прояв в особі наглядової ради кожного з товариств, яке реорганізується, і являє собою комплекс таких реорганізаційних заходів, як:

- встановлення порядку та коефіцієнтів конвертації⁴⁵ акцій та інших цінних паперів, а також сум можливих грошових виплат акціонерам (пп. 2 ч. 1 ст. 81 Закону про АТ) із відповідним поясненням та економічним обґрунтуванням (ч. 2 ст. 81 Закону про АТ);

- з'ясування відомостей про права, які надаватимуться підприємницьким товариством- правонаступником власникам інших, крім акцій, цінних паперів товариства, діяльність якого припиняється внаслідок злиття, приєднання та/або перелік заходів, які пропонується вжити стосовно таких цінних паперів (пп. 3 ч. 1 ст. 81 Закону про АТ);

⁴³ Щербакова (н 17) 96–7.

⁴⁴ В. Єрмоленко, 'Щодо відмінності між об'єктом правовідносин і об'єктом права' (2004) 1 Юридика Україна 136–9.

⁴⁵ Розміщення (обмін) акцій АТ, до якого здійснюється приєднання акціонерного (підприємницького) товариства (товариств), здійснюється через конвертацію акцій (часток, паїв) акціонерного (підприємницького) товариства (товариств), що припиняється (припиняються) у результаті приєднання, в акції АТ, до якого здійснюється приєднання, що випускаються таким товариством з цією метою, та їх розподілу між акціонерами (учасниками, членами) акціонерного (підприємницького) товариства (товариств), що припиняється (припиняються) приєднанням (п. 9 Порядку). При цьому коефіцієнт конвертації акцій визначається як співвідношення номінальної вартості акції АТ, яке припиняється через приєднання, до номінальної вартості акції товариства- правонаступника.

Розміщення (обмін) акцій АТ, яке створюється через злиття акціонерних (підприємницьких) товариств, здійснюється шляхом конвертації акцій (часток, паїв) акціонерних (підприємницьких) товариств, що припиняються в результаті злиття, в акції АТ, яке створюється шляхом злиття, що випускаються таким товариством із цією метою, та їх розподілу між акціонерами (учасниками, членами) акціонерних (підприємницьких) товариств, що припиняються через злиття (п. 10 Порядку). При цьому коефіцієнт конвертації визначається як співвідношення номінальної вартості акції АТ, яке припиняється через злиття, до номінальної вартості акції товариства- правонаступника.

- надання інформації щодо запропонованих осіб, які стануть посадовими особами товариства у підприємницькому товаристві – правонаступнику після завершення злиття, приєднання та запропоновані до виплати таким особам винагороди чи компенсації (пп. 4 ч. 1 ст. 81 Закону про АТ);
- встановлення порядку голосування на спільних загальних зборах акціонерів товариств, що беруть участь у злитті або приєднанні (пп. 5 ст. 81 Закону про АТ).

Потім ці дії здійснюються в особі вищого органу управління в АТ – загальних зборах акціонерів (ч. 5 ст. 81 Закону про АТ), а саме:

- прийняття рішення про реорганізацію шляхом злиття/приєднання;
- затвердження умов договору про злиття (приєднання);
- затвердження передавального акта.

У разі реорганізації через злиття/приєднання ТОВ/ТДВ такі дії здійснюються цими товариствами через:

- визначення умов із передачі майна, прав та обов'язків юридичним особам- правонаступникам;
- встановлення розміру часток кожного учасника у статному капіталі кожної юридичної особи- правонаступника або коефіцієнтів конвертації часток в акції (якщо правонаступниками є акціонерні товариства);
- прийняття рішення про склад органів юридичних осіб- правонаступників;
- встановлення інших умов припинення (ч. 1 ст. 53 Закону про ТОВ та ТДВ).

Всі ці дії (комплекс реорганізаційних заходів) спрямовані на підготовку до передачі єдиного (цілісного) майнового комплексу на баланс вже існуючого чи знову утвореного господарського товариства.

Об'єктом другого роду є майно господарських товариств, що реорганізуються: "все майно, майнові права та обов'язки" (ч. 1 ст. 104 ЦК України, ч. 1 ст. 83, ч. 1 ст. 84 Закону про АТ, ч. 1 ст. 49, ч. 1 ст. 50 Закону про ТОВ та ТДВ), яке передається від правопередників до одного правонаступника – або знову утвореному суб'єкту (в результаті злиття), або до вже існуючого суб'єкта (у результаті приєднання).

Під майном розуміється 'окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки' (ч. 1 ст. 190 ЦК України)⁴⁶, чи 'сукупність речей та інших цінностей (включаючи й нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються в діяльності суб'єктів господарювання та відображаються на їх балансі або враховуються в інших передбачених формах обліку майна цих суб'єктів' (ч. 1 ст. 139 Господарського кодексу України, далі – ГК України)⁴⁷. Речі та май-

⁴⁶ Цивільний кодекс України (н 9).

⁴⁷ Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. Ст. 462.

нові права, які належать суб'єкту, складають актив його майна (іноді називають готівковим майном), а зобов'язання (борги) становлять пасив такого майна. Також слід мати на увазі, що у ролі предмета виступає не проста сукупність речей, прав та обов'язків, а комплекс взаємопов'язаних нерухомих і рухомих речей, які використовуються за загальним призначенням як єдине ціле та являє собою особливий різновид нерухомості – єдиний (цілісний) майновий комплекс (ч. 1 ст. 146 ГК України, ч. 1 ст. 191 ЦК України).

Таким чином, об'єкт договору про злиття/приєднання господарських товариств убачається як складний об'єкт двох родів. Об'єктом першого роду є узгоджені дії сторін (господарських товариств), спрямовані на забезпечення проведення комплексу реорганізаційних заходів, щодо передачі майна від правопередників до правонаступника з метою зміцнення існуючого положення суб'єкта на ринку. Об'єктом другого роду є єдиний (майновий) комплекс.

Висновки. Обґрунтовано, що таким правовим конструкціям, як реорганізаційні договори (договори про злиття/приєднання АТ, договори про припинення товариства) при злитті/приєднанні господарських товариств, які належать до об'єднання капіталів, притаманні певні кваліфікуючі ознаки, що відрізняє ці види договорів від інших суміжних договорів, таких як: договори про спільну діяльність (договори простого товариства), договори про створення господарського товариства, установчі договори та дає змогу відносити їх до договорів загальноцільового типу, за своєю галузевою приналежністю до господарсько-правових договорів, які мають організаційно-управлінський характер.

Встановлено, що кваліфікуючими ознаками реорганізаційних договорів (договорів про злиття/приєднання АТ, договорів про припинення товариств) є: спеціальний суб'єктний склад – господарські товариства, які належать до об'єднання капіталів (АТ, ТОВ, ТДВ); мета – координація дій суб'єктів, спрямована на забезпечення проведення реорганізації через злиття/приєднання господарських товариств; складний (двородовий) об'єкт: а) узгоджені дії сторін (господарських товариств), спрямовані на забезпечення проведення комплексу реорганізаційних заходів, щодо передачі майна від правопередників до правонаступника з метою зміцнення існуючого положення суб'єкта на ринку та б) єдиний (майновий) комплекс; обмеження свободи договору правовими нормами; характер договору – організаційно-управлінський.

З огляду на зазначене вважаємо визначення кваліфікуючих ознак реорганізаційних договорів при злитті/приєднанні господарських товариств (договорів про злиття/приєднання АТ/договорів про припинення товариств) сприятиме відмежуванню цих договорів та відображенню загальних ознак із іншими договорами загальноцільового типу; дасть змо-

гу впорядкувати правове регулювання процесів реорганізації; конкретизації поведінки господарських товариств; слугуватиме гарантією захисту законних прав та інтересів учасників (акціонерів), кредиторів і, власне, господарських товариств.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Beinert Dieter, *Corporate Acquisitions and Mergers in Germany* (Second Edition 1997) (in English).
2. Gaughman P, *Mergers, acquisitions and corporate restructurings* (Wiley 2017) (in English).
3. Belianevych O, *Hospodarske dohovirne pravo Ukrainy (teoretychni aspekty)* (Iurinkom Inter 2006) (in Ukrainian).
4. Belianevych O, *Hospodarskyi dohovir ta sposoby yoho ukladannia* (Naukova dumka 2002) (in Ukrainian).
5. Kucherenko I, *Orhanizatsiino-pravovi formy yurydychnykh osib* (Asta 2004) (in Ukrainian).
6. Milash V, *Perspektyvy modernizatsii dohovirnykh pravovidnosyn u sferi hospodariuvannia* (KhNUMH 2014) (in Ukrainian).
7. Shherbakova N, *Pravovoe regulirovanie slijaniia i prisoedineniia hozjajstvennykh obshhestv* (Veber 2007) (in Russian).
8. Spasibo-Fateeva I, *Akcioner nye obshhestva: korporativnye pravootnosheniia* (Pravo 1998) (in Russian).

Edited books

9. *Company Law* (Keith Walmsley consultant editor, 16 edition, LexisNexis 2002) (in English).
10. *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy: 250 000* (Busel V uklad ta holov red, Perun 2005) (in Ukrainian).
11. Shcherbyna V (zah red), *Hospodarske pravo* (Iurinkom Inter 2001) (in Ukrainian).
12. *Ukrainsko-davnohretska-latynskyi slovnyk* (Boiko N, Myronova V uklad, 2-he vyd, dopov, Kyivskiy universytet 2012) (in Ukrainian).
13. Znamenskij G, *Hozjajstvennyj mehanizm i pravo* (Mamutov V otv red, Naukova dumka 1988) (in Russian).

Journal articles

14. Muravska Yu, 'Pravova pryroda reorhanizatsiinykh dohovoriv' (2009) 50 Aktualni problemy derzhavy i prava 443 (in Ukrainian).
15. Shcherbakova N, 'Poniattia ta pravova pryroda dohovoriv pro zlyttia ta pryiednannia hospodarskykh tovarystv' (2006) 4 Visnyk hospodarskoho sudochynstva 209–16 (in Ukrainian).
16. Spasibo-Fateeva I, 'Problemy reorganizatsii akcioner nykh obshhestv' (1999) 5 Pidpriemnictvo, gospodarstvo i pravo 6 (in Russian).
17. Ustimenko V, 'Formirovanie sobstvennosti territorial'noj gromady i ee vlijanie na funkcionirovanie gorodskogo hozjajstva' (2003) 3 Jekonomika i pravo 48 (in Russian).
18. Yermolenko V, 'Shchodo vidminnosti mizh ob'iektom pravovidnosyn i ob'iektom prava' (2004) 1 Yurydychna Ukraina 136–9 (in Ukrainian).

19. Zhornokui Yu, 'Okremi pytannia dohovoriv pro reorganizatsiiu yurydychnoi osoby' (2016) 3 (74) Visnyk KhNUVS 195–204 (in Ukrainian).

Theses

20. Rieznikova V, 'Pravove rehuliuвання spilnoi diialnosti v Ukraini' (dys kand yuryd nauk, 2006) (in Ukrainian).
21. Rieznikova V, 'Pravove rehuliuвання spilnoi diialnosti v Ukraini' (avtoref dys kand yuryd nauk, 2006) (in Ukrainian).
22. Savetchuk V, 'Pravove rehuliuвання zlyttia ta pryiednannia yurydychnykh osib za pravom Ukrainy ta Yevropeiskoho Soiuzu' (dys kand yuryd nauk, 2018) (in Ukrainian).
23. Shcherbakova N, 'Pravove rehuliuвання zlyttia ta pryiednannia hospodarskykh tovarystv' (dys kand yuryd nauk, 2006) (in Ukrainian).
24. Yurkevych Yu, 'Dohovirni formy ob'iednan fizychnykh ta yurydychnykh osib u tsyvilnomu pravi Ukrainy' (dys d-ra yuryd nauk, 2017) (in Ukrainian).

Nataliia Shcherbakova

LEGAL NATURE OF REORGANIZATION AGREEMENTS
AT MERGER/ACQUISITION OF COMMERCIAL COMPANIES
THAT BELONG TO ASSOCIATION OF CAPITALS

ABSTRACT. One of methods of providing of proof existence of economic entities, in particular commercial companies, possibilities to be competitive at the corresponding market of producing goods, implementation of works, realization of services there is optimization of their organizational structure. To attain such result maybe by means of application of reorganizational procedures in one of forms, in particular forms of business enlargement (merger, acquisition). One of grounds of emergence of reorganizational legal relationship between commercial companies are relevant contractual constructions – reorganization agreements (merger/acquisition agreements). In a legislation nevertheless the such types of agreements are well-regulated fragmentary at legislative level in the special Laws of Ukraine: “About joint-stock companies”, “About limited liability and additional liability companies”, “About banks and bank activity”) and at subsidiary legislative level – Order of realization of emission and registration of issue of equities of joint-stock companies, that is created by merger, division, split-off, transformation, acquisition. Nature of agreement reorganizational legal relationship concerning merger and acquisition of commercial companies confesses in a legal doctrine. However, branch belonging, and nature of merger/acquisition agreements is determined by scientists differently.

The purpose of the article is a ground of positions of theoretical and methodological principles of development of such legal constructions as reorganization agreements at merger/acquisition of commercial companies, that belong to the association of capitals, determine of its legal nature and establishment of branch belonging.

A current legislation, that regulates agreement relations of merger and acquisition during entering into corresponding agreements between commercial companies, that behave to the association of capitals, is analyzed in the article. Different approaches in relation to legal nature and branch belonging of merger/acquisition agreements of commercial companies by dissociation from adjacent agreements on the aim and content

Наталія Шербакова

of contracts, such as: joint venture agreements (partnership agreements), company creation agreements, constituent agreements are investigated.

The analysis of legislation of foreign countries (EU, Germany, USA, Great Britain) is conducted in relation to the questions of maintenance, order of entering into merger/acquisition agreements of commercial companies.

Reasonably, that such legal constructions as reorganization agreements at merger/acquisition of commercial companies, that belong to the association of capitals (agreements about merger/acquisition of joint-stock companies, agreements about termination of companies) the inherent are certain, characterizing signs that distinguish these types of agreements from other adjacent agreements, such as: joint venture agreements (partnership agreements), company creation agreements, constituent agreements and allow to attribute them to economic and legal agreements.

It is well-proven that as characterizing signs of merger/acquisition agreements of commercial companies come forward: the special subject structure is commercial companies; an aim is the co-ordination of actions of subjects, sent to providing of realization of reorganization by merger/acquisition of commercial companies; complex (two generic) object: (a) concerted actions of parties (commercial companies), realizations of complex of reorganizational measures sent to providing, in relation to assignation from legal predecessors to the legal successor with the aim of strengthening of existent position to the subject at the market and (b) single (property) complex; limitation of contractual freedom by legal norms; character of agreement is organizationally-managerial.

It is set that decision of characterizing signs of reorganization agreements at merger/acquisition of commercial companies (agreements about merger/acquisition of joint-stock companies; agreements about termination of companies) will allow to put in order the legal adjusting of processes of reorganization; will assist distinction of these contracts and reflection of general signs with other contacts of general-purpose type, specification of behavior of commercial companies and will serve as the guarantee of protection of legal rights and interests of participants (shareholders), creditors and exactly commercial companies.

KEYWORDS: reorganization agreement; commercial companies; economic and legal agreement; agreement about merger/acquisition of joint-stock companies; agreement about termination of companies; organizational contract; succession; single (property) complex.